

**Poul Michelsen
Bjarni Kárasen Petersen
løgtingsmenn**

Løgtingið

Løgtingsmál nr. 112/2019: Uppskot til samtyktar um at styrkja støðuna hjá føroyskum í Føroyum

**Uppskot
til
Samtyktar**

Løgtingið heitir á landsstýrið um at fyrireika og seta í verk átøk, sum hava til endamáls at tryggja og styrkja støðuna hjá føroyskum sum tjóðarmál og leggja fram neyðug lógaruppskot í hesum sambandi.

Viðmerkingar:

Føroyskt mál er eitt tungumál, sum hevur vunnið sær sæti á fleiri týðningarmiklum samfelagsøkjum, síðani tilvitið um málið, sum livdi á mannamunni í Atlantshavsoyggjunum, vaks fram. Tó hevur Løgtingið ongantíð samtykt, at føroyskt er tjóðarmál í Føroyum; tað er neyðugt. Kanningar vísa, at nógv av heimsins tungumálum eru í vanda fyri at doyggja. Altjóðagerð og talgilding hevur við sær, at tungumál eru í vanda fyri lutvíst at verða trokað burtur og lutvís útholað av másligari ávirkan útifr. Skal føroyska málinum verða lív lagað í framtíðini er neyðugt við átøkum á fleiri økjum. Tað arbeiði, sum fer fram í dag, er spjatt og tengt at tí orku, eldsálir leggja í arbeiðið, hvør á sínum øki. Neyðugt er at raðfesta og samskipa átøkini.

Eitt arbeiði og ein samskipan eiga at verða fyrireikað, sum kunnu byggja tilvitið um føroyskt upp sum einastandandi og við stórum virði. Dentur skal leggjast á týðningin, at føroyska málið er eitt livandi mál í áhaldandi menning og at tað er og verður fremsta samskiftisamboð í landinum.

Uppskotið er partur av lógarpakka, sum Framsókn leggur fyri Løgtingið. Eitt lógaruppskot um broyting í løgtingslóg um málráð mælir til, at Málráðið fær uppgávuna at samskipa partar av átøkunum at styrkja um støðuna hjá føroyska málinum. Í tí sambandi verður eisini lagt fram uppskot um eykajáttan til at seta eitt nýtt starvsfólk til hesa uppgávu hjá Málráðnum.

Framsókn heldur, at ein virkisætlan við greiðum tíðarkarmi skal verða fyrireikað, so at lyft kann verða á fleiri økjum í senn eins og eftirmett, hvussu átøkini muna. Framsókn heldur, at átøkini serliga skulu fevna um niðanfyristandandi øki.

Útbúgvinging og skúlaskapur

Lesiførleiki. Arbeiðið í skúlunum við lesing og lesiførleika skal styrkjast og víðkast m.a. við støði í álitinum Føroyar Lesa.

Føroyskt sum annaðmál. Tey, sum búa í Føroyum, og sum hava annað móðurmál enn føroyskt, skulu hava bestu møguleikar at læra føroyskt. Verkætlanin Føroyskt sum annaðmál frá juli 2019 skal fylgjast.

Skúlabókasøvn. Arbeiðsøkið hjá skúlabókasøvnum verður styrkt og skúlabókavørðir skulu tí fáa serútbúgving.

Læraraútbúgving, pædagogútbúgving og miðnámslæraraútbúgving o.a. Styrktir málførleikar og dentur á kreativitet í málundirvísingini skulu birta undir enn betri læring og góðan hugburð til at læra og nýta føroyskt væl á øllum útbúgvingarstigum – frá vøggustovu til fróðskaparsetur.

Eftirútbúgving til lærarar, pædagogar, kvøldskúlalærarar, miðnámskúlalærarar o.o. Eftirútbúgvingar og skeið eiga at verða hildin fyri øllum sløgum av lærarum og undirvísarum í Føroyum, serliga í mun til fjølbroyttar førleikar at undirvísa í føroyskum sum móðurmál og í føroyskum sum annaðmál.

Universitetslærarar og gransking. Undirvísing og gransking skal fara fram á føroyskum og um føroyskt. Fróðskaparsetrið, og serliga Føroyamálsdeildin, eigur at fáa karmar til at gerast ein altjóða miðdepil fyri gransking og undirvísing í føroyskum, norrønum og norðulendskum máli og bókmentum, eisini við útlendskum studentum, lektarum og professarum – við forkunnugu staðseting Føroya og áhuganum fyri serstøkum, smáum málum sum savnandi megi.

Undirvísingartilfar. Føroyskt undirvísingartilfar - til øll útbúgvingarstig í Føroyum - skal fáast til vegar – eisini til flestøll fakøki. Ferðin má økjast, so t.d. miðnám kann lesast á føroyskum, áðrenn long tíð er liðin.

Undirvísing í føroyskum uttanlands. Serligur dentur skal leggjast á undirvísing fyri børn og ung. Samstarvsavtalur skulu gerast við viðkomandi lærustovnar í útvaldum londum, har skeið í føroyskum javnan skulu verða hildin.

Mentan

Bókaútgáva. Føroysk bókaútgáva og týðing skal stimbrast munandi – við denti á korum rithøvunda. Filmsrithøvundar og leikrithøvundar skulu eisini verða fevnd av hesum raðfestingum.

Barna- og ungdómsbókmentir skulu stuðlast meira. Ein barna- og ungdómsbókavirðisløn fyri føroyskar útgávur eigur at verða sett á stovn.

Førleikamenning innan týðing eigur at verða boðin út sum skeið/partur av útbúgving regluliga.

Almenn bókasøvn. Dentur verður lagdur á at menna tænastrarnar til almenningin enn meira. Føroysk ljóðbókatænasta eigur at verða munandi styrkt eftir longu gjørdum tilmælum.

Filmur og sjónvarp. Ein serlig ætlan verður lögð fyri filmsframleiðslu á føroyskum máli.

Kringvarp Føroya. KVF hevur avgerandi leiklut í avbjóðingunum og skal hava karmar til at stimbra føroyska málsamfelagið, m.a. við at teksta alt sjónvarpstilfar við føroyskum og at framleiða meira upprunaføroyskt tilfar á viðkomandi pallum – serliga til børn og ung.

Privatir miðlar. Miðlastuðul til privatar miðlar skal endurskoðast, so hann eisini tænar endamálinum at menna og fjøltátta føroyskt mál í miðlunum.

Tøknilig menning, atgongd og nýmenning

Máltøkni. Framtíðin hjá føroyska málinum í talgilda heiminum skal tryggjast. Máltøknimótið fær uppgávuna at gera ítøkiligu verkætlanina fyri føroyska máltøkni.

Orðasøvn og orðabøkur. Tað almenna skal tryggja, at orðasøvn á føroyskum og søvn av ljóðligum føroyskum tilfari verða ment og styrkt. Byrjast skal aftur at orðtaka og skal hetta gerast regluliga. Tað almenna skal tryggja eina viðkomandi atgongd til føroyskt máltilfar fyri tey, sum arbeiða við at menna almannagagnligar tænarastur á føroyskum.

Tað almenna skal styrkja Orðabókagrunnin, so arbeiðið at menna, røkja og ritstjórna Móðurmálsorðabókina og onnur savnindi, sum tað almenna hevur ábyrgdina av, kann halda fram og verða styrkt.

Landsstýrismaðurin eigur at tryggja, at orðabókagerð, sum er ein av hornasteinunum í grundarlagnum undir føroyskum máli, eins og samskifti við onnur tungumál, altíð eru á so høgum støði, at verandi orðabøkur fáa alla neyðuga málfrøðiliga og tøknliga røkt eins og nýggjar verða framleiddar.

Politikkir, umsiting og vinna

Málráðið. Støðan og virkismøguleikarnir hjá Málráðnum mugu betrast, so neyðug arbeiðsorka er til allar teir týðningarmiklu málpolitisku tættir, sum Málráðið eigur at standa á odda fyri vegna føroyska málsamfelagið.

Treytir um málnýtslu. Ávísar reglur verða gjørdar fyri myndugleikar og vinnu um at nýta føroyskt í øllum sínum virksemi, samskifti og arbeiðsamboðum.

Orðfeingi. Arbeiðið við orðfeingi, nýyrðum, fakorðalistum og øðrum málrøktarvirksemi verður styrkt, so føroyskt støðugt mennist sum mál, eisini sum fakmál. Eisini eiga faklig málskeið at kunna verða boðin í einum málsamfelag, har so mong lesa sínar hægri útbúgvingar í útlondum.

Málpolitikkur um føroyskt teknmál. Ein greiður málpolitikkur um føroyskt teknmál má gerast sum skjótast. Málráðið stendur fyri hesum arbeiði saman við øðrum serkønum á økinum.

Føroyskur málpolitikkur. Føroyskur málpolitikkur skal dagførast fyri at spegla tær broytingartíðir fyri tungumál, sum vit uppliva. Málráðið stendur fyri hesum arbeiði og eggjar eisini vinnulívi, felagsskapum o.ø. at menna ein málpolitikk.

Á Løgtingi, 6. mars 2020

Poul Michelsen

Bjarni Kárasen Petersen